

man Bortom den sekulära staten ur detta perspektiv, framstår den som en ovanlig, aktuell och därför välkommen bok.

REFERENSER

Jonsson, Ulf, 2009. *Habermas, påven och tron – Jürgen Habermas och Joseph Ratzinger om religion och sanning i ett post-sekulariskt samhälle*. Skellefteå: Artos & Norma.

Lindberg, Jonas, 2015. *Religion in Nordic Politics as a Means to Societal Cohesion: An Empirical Study on Party Platforms and Parliamentary Debates 1988–2012*. Uppsala: Acta Universitatis Upsaliensis.

Svenska Kyrkan, 2015. <http://svenskakyrkan.se/statistik>.

Williams, Rowan, 2008. "Civil and Religious Law in England: a religious perspective", tillgänglig på <http://rowanwilliams.archbishopofcanterbury.org/articles.php/1137/archbishops-lecture-civil-and-religious-law-in-england-a-religious-perspective#Lecture>

Daniel Braw är fil.dr i historia (University College London) och ledarskribent på *Barometern-OT*. E-post: daniel.braw@gmail.com

Norocel, Christian, 2013. *Our People – A Tight-Knit Family under the Same Protective Roof: A Critical Study of Gendered Conceptual Metaphors at Work in Radical Right Populism*. Helsingfors: Department of Political and Economic Studies, University of Helsinki.

Anmälan av Anders Hellström

Cristian Norocels avhandling är uppfriskande. På flera sätt. För det första placerar Norocel frågan om den populistiska radikala högern i relation till frågeställningar om könsroller och genus. Denna koppling har hitintills spelat en relativt undanskymd roll i forskningen om så kallade radikala högerpartier (RHP) innebär Norocels avhandling ett klagörande bidrag

på området. Tidskriften *Patterns of prejudice* har nyligen publicerat en specialutgåva på detta tema. I inledningen till utgåvan gör författarna just denna poäng: '...research rarely focuses on the relationship between gender and the populist radical right' (Spierings et. al 2015: 3).

Han genomför sin studie genom att synliggöra hur språket konstituerar maktrelationer; d v s avhandlingen utgör inte en navelskådande undersökning av dessa partier.

I centrum för Norocels iakttagelse står metaforen familjen. Metaforen har används inte minst för att förkroppsliga nationalstaten som norm för demokratiskt beslutsfattande och politisk mobilisering (Hellström 2009). Metaforen har i sig också kraftiga heteronormativa konnotationer och bär allt som oftast en religiös underton. Norocel går på djupet i detta i sin avhandling om den politiska retoriken som genomsyrar *Sverigemokraternas* politiska mobilisering i Sverige och *Partidul România Mares* dito i Rumänien.

Avhandlingen inleds med en vacker betraktelse kring en tavla om hur familjen representeras i en pastoral kontext. Han belyser således genusaspekten i studiet av RHP-partier på ett befriande och utmanande sätt genom att sätta frågor om könsroller, familjen och religion i ett bredare samhälleligt sammanhang. Frågan om vilka vi är och hur vi ser på oss själva i relation till andra väcker djupare och bredare funderingar och reflektioner kring samhällets utveckling och organisering än den partipolitiska kampen om väljarnas röster. Kort sagt, det är en fråga som inte kan eller bör angripas genom att peta in sifferjämförelser i ett excelark. Detta vet Norocel. Han tar istället med läsaren på en utforskarturné bortanför excelarken.

För det andra vill jag lyfta fram det metodologiska greppet, användningen av begreppsliga metaforer, som särskilt förtjänstfullt och påhittigt. Avhandlingen som helhet omgärdas av en kappa som behandlar just relationen mellan språk och ideologi. Och detta behövs. Annars finns det en

tendens att i forskningen om dessa partier begränsa undersökningen till att fokusera på orsaker och-/eller effekter till dessa partiers framväxt. Visst är det så att båda angreppssätten behövs och fyller en viktig funktion på sina respektive vis, men det är befriande och uppfriskande att läsa Norocels avhandling just för att han inte skyggar för att göra de bredare parallellerna.

Norocels avhandling väcker nyfikenhet och upptäckarglöd hos läsaren. Däremot hade det varit intressant att läsa mer om hur avhandlingens angreppssätt förhåller sig till, kanske, mer konventionella studier på området. Med dessa forskare delar dock avhandlingsförfattaren ett gemensamt problem. Det finns en risk att 'den andre' andraifieras ytterligare och på så sätt kommer vi inte närmare frågan vad som egentligen får människor att välja att rösta på dessa partier. Kort sagt; de är inte som vi. Det ger oss förvisso en ökad arsenal att ösa från för att slå hål på dessa parti-ers ideologiska ansats, men det leder oss inte nödvändigtvis närmare till att bättre förstå deras attraktionskraft.

I avhandlingens första kapitel presenteras då avhandlingens syfte, det metodologiska angreppssättet – kritisk diskursanalys och mer specifikt konceptuell metafor-teori. Avhandlingens fundamentala begrepp, som exempelvis ideologi och diskurs presenteras och diskuteras tidigt därmed. En detaljerad och systematisk översyn av den kritiska metafor-teorin ger en god grogrund för förståelsen av den fortsatta analysen om hur nation och familj växer samman. Meningen kan sägas vara inbäddad i ett visst uttryckssätt. Viss är det så att ord sällan är oskyldiga, men ibland trillar de bara ut? Jag saknar emellanåt en diskussion om när och i vilka sammanhang som ordets makt är extra angeläget att ta hänsyn till. Finns det utrymme för nyanser härvidlag?

Författaren för också ett resonemang kring varför medlemstidningar kan användas för att klargöra partiernas respektive ideologiska position och för att bättre förstå ideologisk spridning och jag blir övertygad om

förtjänsterna av att använda sig av manuell kodning av materialet. Avhandlingens andra kapitel diskuterar, hyfsat detaljerat, vad ett genderperspektiv i studiet av RHP-partier kan innebära. Avhandlingsförfattaren konstaterar, med rätta, att det fortfarande finns en tendens att tysta ner genusperspektivet i dessa studier. Jovisst, författaren har absolut rätt när han säger att det är en stor variation i synen bland forskare på vad som kännetecknar den radikala högern (s. 43). Just därför hade det varit klagörande med en än mera systematisk genomgång och ett tydligt fokus på vad hans avhandling handlar om i relation till detta; som jag ser det är avhandlingen en feministisk geneologisk studie av uttryck för populistiska appeller till folket som en "tight knit family". För det framgår klart i avhandlingen att det gemensamma fosterlandet, (vad Paul Taggart (2000) möjligen hänvisar till med begreppet *heartland*), befolkas av en tätt sammansvetsad familj.

Norocel listar fem gemensamma drag för RHP-partierna: populism, nationalism, rasism, xenofobi och nya former av demokratiskt styrelseskick. Dessa aspekter undersöks dock inte alltid systematiskt och läsaren riskerar att förvirras och förblindas av vad Norocel egentligen ämnar göra. Generellt är det min känsla att han hade vunnit på ett mer direkt tilltal.

Jag uppskattar dock att avhandlingsförfattaren går direkt till källorna i diskussionen om etnopluralism och överlag för han en gedigen diskussion om de epitet, som av forskare och andra tillskrivs denna partifamilj. Detta gäller också begreppet "folket" och vår förståelse av begreppet populism. Låt mig uppehålla mig lite vid det senare. I diskussionen hänvisar Norocel till begreppet som ett fall av vad Canovan kallar för politikens redemptiva sida. Är detta helt korrekt? Canovan är nog med att trycka på att populistiska rörelser och partier växer sig starkare i obalansen mellan politiken redemptiva och skeptiska impulser, inte att de skulle vara fall av politikens redemptiva impulser *per se*, kanske att de populistiska

rörelserna i den bemärkelsen utgör ett slags "demokratisk protest" och en påminnelse om att politik som teknokratisk nytoomaximering väcker folkligt motstånd (Abbott 2007; se också Hellström och Lennhag 2013)?

Norocel trycker hårt på det karismatiska ledarskapet. Må så vara. Det låter bra, men det finns också skillnader mellan länderna, det diskuteras t ex i Jimmie Åkessons självbiografi *Satis Polito* (2015a). Är det detta som du är ute efter? Om så är fallet skulle inte en jämförelse mellan manliga och kvinnliga karismatiska ledare vara intressant. Susi Meret (2015) skriver exempelvis nyanserat och detaljerat om Pia Kjærsgaard ledarskap för Dansk Folkeparti och relationen mellan far och dotter i Front National är onekligen intressant att titta närmare på (Lodenus 2015). Hur förhåller sig ditt fokus på Tudor och Åkesson till detta och också med avseende på homosexuella manliga ledare (som den numera förolyckade Jörg Haider i Österrike eller den mördade Pim Fortuyn i Nederländerna)? Hur används så kallade civila värderingar för att legitimera etnisk exkludering i relation till kön eller sexuell läggning? Visserligen skriver avhandlingsförfattaren om att de behöver göras mer studier på detta område, men det hade varit intressant att läsa en bredare jämförelse och framförallt hur val av fall i avhandlingen hänger samman med en dylik diskussion. Just val av fall leder mig till en annan huvudpöäng i min recension av avhandlingen.

Det är inte alltid lätt att spåra vad just dessa två fall med uppenbarligen olika socioekonomiska förutsättningar säger generellt om RHP-partiernas framväxt i Europa. Handlar det om två separata illustrationer, eller vad exakt vill avhandlingsförfattaren säga med jämförelsen? Det handlar uppenbarligen inte om de två mesta lika fallen som studeras. Kort sagt, jag efterlyser en mer sofistikerad och utförlig diskussion kring själva jämförelsen och mer kontextkänslighet med avseende på fallen. Det är uppenbarligen bara inte dessa två partier som är olika, också Sverige och Rumänien är onekligen två väldigt olika

länder som intar olika positioner i relation till den pågående europeiska integrationsprocessen. Visserligen finns det med en beskrivning av kontexten i de båda fallen i avhandlingen, men däremot hade jag önskat mig lite mera av i form av en diskussion varför just dessa två fall valdes och vad vi kan förvänta oss av slutsatserna av denna jämförelse, mer än att författaren utför en kvalitativ studie och att det rumänska, respektive det svenska fallet utgör typiska exempel på populism i öst och det svenska fallet populism i väst. Här finns betydligt mer att hämta.

I avhandlingen skriver författaren på sidan 167 att "...the two countries appeared to have followed a different historical, socio-economic and political path." Det här vet läsaren, men hade varit betjänt av mer kontextkännedom. Jag vill veta mer om Rumänien som fall och vilka konsekvenserna blir för dina slutsatsdragningar. Sverige framstår som ett "failed case"; vad betyder detta i ett bredare perspektiv och vad får det för konsekvenser för dina slutsatsdragningar?

I avhandlingens tredje kapitel erbjuds läsaren en fördjupad förståelse av det täta samröret mellan nation och familj, utifrån inte minst en närläsning av feministisk teoribildning på området. Avhandlingens fjärde kapitel redogör tämligen detaljerat för avhandlingens metodologiska inramning med fokus på en retorisk analys av metaforer. Jag tycker att det fungerar bra.

Det femte kapitlet utgörs av en fallstudie av Rumänien. Inledningsvis blir jag dock förvirrad över om genealogin över användningen av familjemetaforen gäller Rumänien i stort, eller om RHP-partierna mer specifikt. Syftar den moraliska enstämmigheten generellt på den rumänska familjen i den offentliga debatten i Rumänien, eller mer specifikt om Tudors specifika uppfattningar? Distinktionen mellan Rumänien som land och Tudor som person förblir oklar. Annars flyter framställningen på fint.

Diskussionen om den ortodoxa mysticismens roll (höger på den sociokulturella

skalan) och den socioekonomiska vänster-högerskalan är central för att förstå hur religion och nationalism samspekar, och är kännetecknande för hela Europa, inte bara för öst. Detta är en värdefull insikt. Men en fråga som kvarstår är dock när författaren skriver om att undersöka de diskursiva effekterna av att se hur nationen framställs om en familj, har han inte då redan bestämt sig för svaret? Man undrar också; givet att det rumänska folket är fött in i ortodox kristendom, är denna religiösa underton lika tydlig i SD:s fall? Det här är en fråga som följer med mig i fallstudien av det svenska fallet (kapitel sex) och kanske framförallt i avhandlingens sjunde och avslutande kapitel.

I fallstudien av Sverigedemokraterna i avhandlingens sjätte kapitel visar författaren att jämlikhet mellan könen har blivit en tydlig etnisk markör. Detta blev inte minst tydligt nu senast i samband med Åkessons almedals-tal där han ville locka fler kvinnor att rösta på partiet genom att fokusera på sådant som, enligt honom, kvinnor intresserar sig särskilt för; d v s familjepolitik. Han markerade också hårt mot icke-svenskar (t ex IS-krigare) som våldför sig på "våra" kvinnor och som inte har här att göra. Denna kombination av mjukt och hårt synes vara ett vinnande koncept för att locka till sig väljare, om man ska tro partiledaren själv (Åkesson 2015b). Sammanfattningsvis kan man säga att partiet omfamnar den sekulära moderniteten, men gör detta på en kristen luthersk grund. Synen på monarkin, som någonting bortanför politiken synes mig också särskilt intressant. Inte minst med tanke på prinsbröllopet nyligen.

Och visst är det så, som författaren också skriver, att kyrkan har spelat och spelar en viktig roll för den nationella gemenskap som SD utgår från i sina politiska förslag och program. Partiet syftar till att företråda den manlige skötsamme svenske arbetaren som inte vill att politiker ska tafsa på hävdvunna privilegier. De har inte i familjens vardagsrum att göra, säger Åkesson (ibid) och ställer ett barns leende mot den symbolpolitik som han

menar kännetecknar övriga partier, inklusive de "nya" socialdemokraterna. För detta får han många applåder i Almedalen. Övriga partier i Sveriges riksdag ser inte faran med att den muslimske mannen hotar det svenska folkhemmet, som enligt Åkesson, har kärnfamiljen som minsta gemensamma nämnare. De gamla socialdemokraterna (socialdemokratiska ledare före Palme) däremot, menar han, är nationens hjältar.

Avhandlingens avslutande kapitel är just en jämförelse mellan de två fall som utgör avhandlingens empiri. Möjligtvis hade jag önskat mig mer diskussion om religionens roll för nationell gemenskap, just i jämförelsen mellan de två fallen. Att Åkesson företräder ett annat maskulinitetsideal, den konservativa sonen, än den vårdande föräldern (övriga partier, som uppenbarligen har misslyckats med sitt omvårdandeskap) är båda rotade i folkhemsidealet. Slutsatsen är dock finurlig.

Sammanfattningsvis rekommenderar jag läsaren av denna tidskrift att knyta närmare bekantskap med Cristian Norocels avhandling. Hans tillvägagångssätt väcker nyfikenhet och uppmuntrar till nya forskaräventyr på området. Det är ingen liten bedrift.

REFERENSER

- Abbott, Philip, 2007. "Bryan, Bryan, Bryan, Bryan": Democratic Theory, Populism, and Philip Roth's 'American Trilogy', *Canadian Review of American Studies*, vol. 37, no. 3: 431–52.
- Hellström, Anders, 2009. "Europeisk familjelycka: om användandet av familjemetaforen i EU", *Sociologisk Forskning*, vol. 46, No. 1: 46 – 66.
- Hellström, Anders & Lennhag, Mi, 2011. 'Folkets vänner', *Fronesis*, no. 34: 82–9.
- Lodenus, Anna-Lena, 2015. *Vi säger vad du tänker: Högerpopulismen i Europa*. Stockholm: Atlas.
- Meret, Susi. 2015. "Female charismatic leadership and gender: Pia Kjærsgaard and the Danish People's Party", *Patterns of Prejudice*, vol. 49. issue. 1 -- 2: 81–102.

Spierings, Niels, Zaslove, Andrej, Mügge, Lisa & Sarah L. de Lange, 2015. "Gender and populist radical-right politics: an introduction", *Patterns of Prejudice*, special issue, 49 (1-2), s 3-15.

Taggart, Paul, 2000. *Populism*. Buckingham: Open University Press.

Åkesson, Jimmie, 2015a. *Satis Polito*. Stockholm: Asp & Lycke.

Åkesson, Jimmie, 2015b. 'Jimmie Åkessons sommartal', <http://avpixlat.info/2014/08/02/jimmie-akessons-sommartal-2/>, hämtat 150707.

Anders Hellström är lektor i statsvetenskap vid Malmö högskola.

E-post: anders.hellstrom@mah.se

Zola, Émile, 2015. *Jag anklagar: brev till republikens president*. Stockholm: 33 sidor.

Anmälan av Erik Ringmar

Émile Zolas "J'accuse ...", ett öppet brev till den franska republikens president Félix Faure, publicerades i den radikala morgontidningen *L'Aurore*, den 13 januari, 1898. Ämnet var det justitiemord som begåtts mot Alfred Dreyfus, en 25-årig kapten i franska armén som i december, 1894, dömts för spioneri för Tysklands räkning och förvisats till den ökända Djävulsön. Grunderna för domen var svaga. En städerska på tyska ambassaden i Paris som jobbade åt den franska underrättelsetjänsten hade vittjat militärattaché Maximilian von Schwartzkoppens papperskorg och kommit över ett sönderrivet brev – senare känd som *le bordereau*, "listan" eller "förteckningen" – som när det pusslats ihop gav bevis för att någon i den franska militärledningen läckte information. Eftersom uppgifterna gällde olika typer av vapensystem föll misstankarna på de yngre officerare, *stagiaires*, som nyligen praktiserat inom de olika vapenslagen. Efter att ha studerat handstilen på brevet identifierades Alfred Dreyfus som

en trolig kandidat, och att han var av judiskt påbrå var en lycklig omständighet i fallet. Arméns ära måste räddas och om en jude var ansvarig kunde en enkel uppdelning göras mellan "riktiga fransmän," som var lojala mot republiken, och utlänningar och kosmopoliter som var beredda att förråda den. Att Dreyfus var en fransk patriot, född i Alsace, som älskade armén och fosterlandet förbisågs. Att han dessutom hade en stor privat förmögenhet, inga skulder, och därför knappast var i behov av tyskarnas pengar, glömdes också bort. Hans handstil var inte ens så lik stilen i det uppsnappade brevet. Efter en snabb rättegång i en militärdomstol blev Dreyfus ivägskickad till Franska Guyana.

Tiden sedan förlusten i kriget mot tyskarna år 1871 hade varit ekonomiskt framgångsrik för Frankrike men Panamabolagets krasch, 1892, och den miljard francs som försnillats i projektet, hade sopat bort många investerarens förmögenheter och i början på 1890-talet började de ekonomiska konjunkturen dessutom svikta. Politiskt var den Tredje Republiken svag. Bland radikala grupper var minnet fortfarande starkt av de 20,000 *Communards* som dödats när Pariskommunen slogs ner, 1871, och till dem anslöts sig en växande, missnöjd, arbetarklass som var snabb att strejka och gärna talade om revolution. Anarkisterna var inte många, men de var högljudda. Monarkisterna å sin sida sökte en återgång till kejsarligt styre, och general Georges Ernest Boulanger – känd som "Général Revanche" – propagerade allt mer aggressivt för ett nytt krig mot Tyskland. De som fortfarande trodde på 1789 års ideal om frihet, jämlikhet och broderskap kritiserades allt mer öppet av de som försvarade ett Frankrike enat kring den franska "rasen" och den katolska kyrkan. Frankrike verkade vara på gränsen till en statskupp eller ett inbördeskrig.

Få av de här motsättningarna avspeglades i parlamentet och som Panamasvindeln visat var parlamentarikerna ofta korrupta. Istället utspelades de politiska kontroverserna i